

УДК 331.361:356.13

Павленко Олена Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, начальник відділу міжнародних зв'язків Академії митної служби України, співкерівник робочої групи проекту Всесвітньої митної організації PICARD з імплементації Професійних стандартів Всесвітньої митної організації

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МИТНИКІВ

Анотація

Стаття присвячена аналізу проблем запровадження відкритої освіти та дистанційного навчання митників згідно міжнародних стандартів, розроблених Всесвітньою митною організацією (далі — ВМО). У статті описуються також переваги системи дистанційного навчання ВМО та наводяться дистанційні тематичні курси для митників та приватного сектора. Подано загальну інформацію щодо імплементації в Державній митній службі України (далі — ДМСУ) Професійних стандартів ВМО.

Ключові слова: дистанційне навчання, E-learning, PICARD, Професійні стандарти ВМО, Всесвітня митна організація, Всесвітній Митний Навчальний Центр.

З прийняттям Україною 23.06.2005 р. на 105/106 сесії ВМО введених цією визнаною міжнародною організацією Рамкових Стандартів безпеки і спрощення світової торгівлі, а, таким чином, і Професійних стандартів ВМО та приєднанням України до протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Закон України від 05.10.2006 р., який набрав чинності 01.11.2006 р.), нашою державою підтримано курс на уніфікацію міжнародних Стандартів безпеки, модернізацію митних служб, зміцнення їх кадрового потенціалу.

Державна митна служба України підписала Декларацію про наміри щодо впровадження Рамкових Стандартів ВМО на національному рівні. Це дає можливість не лише використовувати головні міжнародні стандарти в розбудові національної митної системи, але й сприятиме кращій погодженості національних пріоритетів у митній сфері з міжнародними стандартами та дозволить ефективніше захищати національні інтереси у сфері розвитку міжнародної торгівлі й економічної співпраці.

Академія митної служби України (далі — АМСУ) як головна навчально-методична установа національної системи підготовки і підвищення кваліфікації працівників митних органів України розуміє свою вагомую роль у підготовці кадрового потенціалу на рівні міжнародних стандартів. Саме тому Академія митної служби України з 2006 року входить до Міжнародної мережі митних університетів і є ВНЗ-

партнером проекту ВМО PICARD з імплементації ВМО-Стандартів професійного навчання/підвищення кваліфікації митників, у чому і полягає головне завдання програми партнерства в галузі митних досліджень та академічного розвитку PICARD (Partnership in Customs Research and Academic Development).

У цьому полягає одна з типових рис сучасної системи освіти — навчальні заклади прагнуть готувати таких випускників, які були б адаптовані до життя у світовій спільноті. На досягненні цієї мети сфокусовані зусилля як учених [1, 2], педагогів-практиків [3 – 5], так і міжнародних організацій [6 – 8]. І, перш за все, від нас, організаторів навчання залежить, чи отримає замовник — суспільство, бізнесові структури, державні установи, у тому числі й митні адміністрації, — професійно підготовленого фахівця, творчу особистість, активного та відповідального громадянина.

Інтеграційні процеси, які друге десятиліття активно відбуваються у світі, вносять зміни до навчальних планів і програм. Співвідношення між активністю цих процесів і навчальними програмами вищих навчальних закладів вивчається в багатьох наукових дослідженнях і стосується, у тому числі, й сфери митної справи [9 – 14].

Але дотепер не було проведено системного аналізу інновацій у галузі професійного навчання та підвищення кваліфікації митників. Головна увага вчених останні роки була зосереджена, насамперед, на дослідженні національних систем професійної освіти в галузі митної справи, а також на розробці та узгодженні уніфікованих міжнародних професійних стандартів. Не приділялося значної уваги аналізу концептуальних підходів до запровадження відкритої освіти та дистанційного навчання митників. Саме аспекту запровадження відкритої освіти та дистанційного навчання митників згідно міжнародних стандартів, розроблених Всесвітньою митною організацією, присвячена дана стаття. Доцільним є висвітлити переваги системи дистанційного навчання ВМО, представити широкому загалу дистанційні тематичні курси ВМО для митників і приватного сектора, подати інформацію щодо перших результатів імплементації в ДМСУ Професійних стандартів ВМО.

Як уже зазначалося, сучасні тенденції функціонування світового співтовариства поставили низку нових завдань перед митною службою України, які наразі вимагають проведення модернізації діяльності митної служби. Метою модернізації діяльності є перехід на якісно новий етап розвитку митної служби України в напрямі задоволення економічних, соціальних, духовних потреб українського суспільства й здобуття Україною належного місця у світовому співтоваристві [15]. Як зазначено у Концепції модернізації діяльності митної служби України, затвердженої наказом Державної митної служби України від 17.10.08 № 895, система професійної освіти та наукових

досліджень в митній службі «орієнтована на визначення пріоритетних напрямів розвитку митної справи та механізмів їх реалізації, на задоволення поточних потреб митної служби в розробленні нових, прогресивних підходів, методів і засобів реалізації митної справи» [15].

Основною проблемою, що виникає при цьому, є неможливість навчання великої кількості осіб у певний термін з використанням традиційних навчальних технологій. Тому виникає нагальна необхідність пошуку нових освітніх технологій. А враховуючи той факт, що теоретичні знання і речі «старіють» протягом одного покоління, дуже важливого значення набувають способи поновлення й одержання нових знань без відриву від місця праці. Тобто, «сучасні технології в освіті значно змінившись, збагатились такими формами та методами, що засновані на дистанційних (відкритих) формах освіти» [16]. Слід зазначити, що наукова дискусія в Україні щодо трактування термінів «відкрита освіта», «дистанційне навчання», «e-learning» ще триває. Це пов'язано багато в чому з перекладом та існуванням багатьох синонімічних рядів до основних термінів з дистанційної освіти в англійській і українській мовах. Для нашого дослідження ці частковості не є значимими, тому ми приймаємо вищезазначені поняття як тотожні. Термін «дистанційне навчання» синонімом до терміну «відкрите навчання», або електронне, онлайнове, віртуальне, інтерактивне й доступне для всіх визнавав також український дослідник Б. Шуневич [17].

Сучасні системи дистанційної освіти стають невід'ємним інструментарієм неперервного навчання, особливо післядипломної освіти. Важливим стає розглядати поняття дистанційної освіти у контексті розуміння поняття відкритої освіти. Технології відкритої освіти, дистанційного навчання дозволяють ефективно забезпечувати велику контактну аудиторію знаннями та навичками. Тобто, дистанційну освіту та дистанційне навчання, на думку О. Овчарук, «необхідно розглядати саме у контексті глобальної освіти, оскільки вона пов'язана з побудовою нової освітньої технології» і під якою «розуміють цілісну міжнародну систему освіти (переважно вищої), що включає традиційні загальні компоненти на новій технологічній основі» [16]. Виникла нова культура глобальної освіти, прогнозується поява значної кількості ВНЗ та організацій (асоціацій, мереж тощо), що спеціалізуюватимуться на наданні міжнародної освіти та навчання. Для системи підвищення кваліфікації митників різних країн так звана «глобальна освіта» виходить на перший план.

Одним з яскравих прикладів є запровадження технології глобальної освіти, яку поширює Всесвітній Митний Навчальний Центр (World Customs Centre of Learning) (далі – Навчальний Центр), що діє при ВМО. У своїй діяльності Навчальний Центр

використовує новітні освітні технології, які однаково підходять як для того, щоб передати первинні знання, так і для модернізації вже набутих. Організаційною формою передавання знань та навичок в Навчальному Центрі є ВМО-тренінги.

ВМО-тренінг – це динамічний, найбільш пристосований до потреб замовника пакет інноваційних методів навчання, підкріплений залученням до процесу навчання міжнародних експертів-тренерів. Окремо слід зазначити, що при Навчальному Центрі зібрані найкращі найбільш досвідчені експерти з усього світу.

Навчальний Центр ВМО пропонує свої освітні програми для двох груп замовників: митних адміністрацій та приватного сектору.

Навчальний Центр пропонує широку платформу курсів:

1) **контактне (очне) навчання (on-site training)**: безпосередня робота тренерів із групами навчання. Передбачає теоретичні курси та практичні заняття під керівництвом міжнародних тренерів-експертів ВМО;

2) **Е-навчання (e-learning)**: Навчальний Центр при ВМО є піонером у галузі прогресивних освітніх технологій дистанційного навчання в галузі митної справи таких, як e-learning, що пропонує нові можливості з досягнення якості освіти за великої контактної аудиторії;

3) **курси на замовлення (tailor-made courses)**: Навчальний Центр розробляє на замовлення навчальні курси, які найбільшою мірою задовольняють потреби замовника;

4) **змішане навчання (Blended learning)**: новий популярний метод навчання, який комбінує можливості контактного та дистанційного навчання.

Окрім курсів Навчальний центр ВМО пропонує брати участь в семінарах та публікуватися на сайті.

Про роль e-learning та використання ВМО модулів дистанційного навчання Мішель Дане, Генеральний секретар ВМО, 25 листопада 2005 р. у Брюсселі коментував: «Коли Ви маєте мільйон митних офіцерів по всьому світу, кожен з яких потребує навчання, щоб отримати вищий рівень професіоналізму та знань, Ви повинні забезпечити їх навчальними інструментами, які дозволять їм розвиватися та бути більш ефективними. Дистанційне навчання відповідає всім всеохоплюючим підходам до навчання, які ми маємо наміри започаткувати по всьому світу. Це дає можливість митним адміністраціям та митним офіцерам виконувати їх місію найкращим, відповідно до їх можливостей, чином та буде забезпечувати їх необхідними повноваженнями та знаннями для того, щоб служити інтересам економіки та суспільства. Ми почали з дистанційних програм навчання за наступними митними тематиками: «Визначення митної вартості», «Гармонізована система опису та

кодування товарів» та «Аналіз ризиків». Ми збираємося розвивати ці програми у майбутньому...» [18].

Програма ВМО e-learning була започаткована в червні 2003 року відповідно до постійно зростаючого попиту на навчання та технічну допомогу. Вона курується кількома національними митними адміністраціями та увібрала у себе найкращий світовий довід з митної справи та митні «ноу-хау», що надає користувачам можливість мультимедійного дистанційного навчання.

Цільова аудиторія митних адміністрацій: всі представники митних органів.

Цільова аудиторія приватного сектору: імпортери, експортери, митні брокери, консультанти, юристи, адміністратори, студенти, НР-спеціалісти, клірингові агенти, радники тощо.

Безпосередніми користувачами e-learning модулів щодня є 20000 митних офіцерів та більше 1000 торгових операторів у 170 країнах світу. Після отримання схвальних відгуків від митних адміністрацій ВМО вирішила розвивати ці програми, щоб задовольнити потреби приватного сектору.

Платформа модулів e-learning складається з двох компонентів: системи он-лайн управління навчанням та діалогових мультимедійних модулів. До того ж Навчальний Центр ВМО має унікальну мережу експертів-тренерів ВМО, які забезпечують на високому рівні підтримку навчального процесу. Важливо зазначити, що вже перші представники України, з АМСУ, пройшли методичну підготовку як майбутні тренери ВМО.

Інтерактивне мультимедійне навчання є доступним як для початкового (базового) навчання, так і для підвищення кваліфікації. З метою залучення широкої контактної аудиторії курси доступні англійською та французькою мовами, розробляються також курси іспанською. Сфокусований підхід, який застосовується до груп навчання, дозволяє найкращим чином задовольнити потреби користувачів. Он-лайн платформа дає можливість отримати доступ до системи в будь-який зручний для користувача час та в зручному для нього місці. Таким чином користувач отримує повну свободу та задоволення від процесу навчання.

Програма ВМО e-learning – всеохоплюючий інноваційний освітній інструмент, який пропонує інтегроване середовище для навчання. До того ж Навчальний Центр пропонує підкріпити дану програму традиційними курсами навчання, які мають підтримку ВМО. Модулі e-learning, до яких можна отримати доступ будь-звідки та в будь-який час, розроблені таким чином, щоб забезпечити легке та ефективне навчання, тому мають свої переваги.

Переваги системи дистанційного навчання (e-learning):

1. Гнучкість – 24 години на добу, 7 днів на тиждень:

- дома, в офісі, навіть під час відряджень;
- навчання за власним бажанням;
- індивідуальне навчання, колективне навчання, навчання в парах.

2. Зручність для користувачів – простий дизайн для максимальних переваг:

- легкозрозуміла навігація дозволяє клікати і навчатися;
- «гаряча лінія» та служба підтримки гарантує той рівень підтримки, який потребує користувач;
- навчальний посібник користувача буде супроводжувати кожен крок під час навчання.

3. Стимулювання процесу навчання – розширені аналітичні та пізнавальні навички:

- вміщує багато детальних прикладів та пояснень;
- вміщує практичні вправи та контрольні вправи;
- має доступ до широкого кола підтримуючого навчального матеріалу.

4. Інтерактивність – сучасні технології «на кінчику пальців»:

- адаптивне навчання у руках користувача;
- мультимедійні рішення заохочують до повного використання потенціалу користувача;
- вимагає глибоких знань для посиленого виконання завдань.

5. Доступ – через Інтернет чи Інтранет:

- фіксована ставка: для доступу до ВМО e-learning сервера через Інтернет;
- ліцензія: для інсталяції платформи e-learning в Інтрамережі.

6. Врахування потреб користувача – дозволяє створювати індивідуальний розклад:

- широке коло навчальних модулів покриває специфічні сфери інтересів;
- дозволяє планувати навчання, щоб не заважати робочому процесу.

7. Система оцінки – лінія зростання та успіху:

- інструмент статистичного моніторингу дозволяє переглядати результати та бали;
- оцінка виконання кожного модуля за допомогою відповідних контрольних вправ.

Навчальний Центр пропонував і пропонує актуальні тематичні курси, наприклад, на кінець 2006 року:

- діагностика розвитку інституційних спроможностей;
- митна служба;
- модель БД Митної служби;
- оцінка митної вартості;

- митна служба, дика фауна та флора;
- відкрий для себе ВМО;
- гармонізована система;
- гармонізована система: різниця між версіями 2002 та 2007;
- інспектування контейнерів;
- право інтелектуальної власності;
- наркотичні речовини;
- переглянута Кіотська Конвенція;
- правила визначення країни походження;
- тимчасове ввезення товарів;
- трансфертне ціноутворення.

А вже на червень 2008 року, зважаючи на стратегічні потреби митних служб, тематичні курси було оновлено і пропонувались такі:

- поправки до Гармонізованої системи 2007 року;
- конвенція Carnet TIR;
- митний контроль;
- оцінка митної вартості;
- гармонізована система та нотатки;
- інспектування контейнерів;
- право інтелектуальної власності;
- переглянута Кіотська Конвенція;
- правила визначення країни походження;
- Рамкові Стандарти Безпеки і Спрощення Світової Торгівлі та Концепція Уповноваженого Економічного Оператора;
- трансфертне ціноутворення.

Технологія доступу до модулів ВМО досить проста (через Інтернет або Інтранет), але потребує від митних адміністрацій країн як певних фінансових вкладів (оплата за курси), так і підготовленої матеріально-технічної бази.

У разі доступу через Інтернет:

- особа обирає з каталогу модулі та відсилає запит із зазначенням даних щодо учасників програми. Модулі складаються з уроків та контрольних завдань;
- код доступу і пароль надаються кожному учаснику. Коли у групі більше 5 учасників, вона може мати наставника;
- кожен учасник може відслідковувати власний прогрес та статистику, наставник відслідковує результати всієї групи;
- під час навчання за допомогою електронного опитування можна

прокоментувати свої побажання та зауваження;

- після закінчення навчання на вимогу учасника або наставника групи ВМО надає відповідний сертифікат.

У разі доступу через Інтранет:

один рік лізингу з обмеженим доступом для задекларованих учасників програми;

- обрані модулі будуть установлені на ІТ-платформі користувача;
- декілька технічних спеціалістів протестують установлену систему;
- зв'язок між учасниками під контролем адміністратора або наставника;
- для отримання ВМО сертифікату треба надіслати узагальнені результати групи;
- через рік можливе поновлення ліцензії за умови сплати 15% від початкової вартості замовлених модулів.

Численні відгуки учасників E-learning курсів свідчать про корисність і ефективність такої форми передачі знань та вмінь [18].

Висновки. Для міжнародної системи навчання та підвищення кваліфікації митників так звана «глобальна освіта» виходить на перший план. Вона дозволяє митним адміністраціям різних країн дотримуватись курсу на уніфікацію міжнародних Стандартів безпеки, модернізацію митних служб, зміцнення їх кадрового потенціалу. Саме дистанційні форми навчання та підвищення кваліфікації дозволяють вирішувати актуальні та складні завдання сучасного світу в галузі митної справи. Уже пройдено перший етап у створенні міжнародної системи освіти на новій технологічній основі. Україна, її Державна митна служба не лише прагнуть бути у руслі міжнародних тенденцій, а й роблять реальні кроки у цьому напрямку, ставлячи актуальні завдання перед своїми відомчими митними навчальними закладами.

Список використаних джерел

1. *Kubicek, Herbert.* Ein Internet für alle? Über die Notwendigkeit vielfältiger Bildungsinitiativen. SS.41-53.// Digitale Spaltung. Informationsgesellschaft im neuen Jahrtausend – Trends und Entwicklungen. Schriftenreihe Baden-Badener Sommerakademie. Band 3, 82 S.

2. *Petz, Manfred W.* Info-Channeling – der Weg ins Wissensnetz. SS 61-67// Digitale Spaltung. Informationsgesellschaft im neuen Jahrtausend – Trends und Entwicklungen. Schriftenreihe Baden-Badener Sommerakademie. Band 3, 82 S.

3. *Пилипчук А.Ю.* Реформування освіти та інформатизація: основні проблеми і підходи до їх вирішення. 2008, <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em5/emg.html>.

4. Українська освітня мережа (Educational Network Ukraine). — [Електронний

ресурс]. — Режим доступу: www.ednu.kiev.ua. — Заголовок з екрана.

5. Спільнота навчаючої мережі (CLN) Community Learning Network. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cln.org/index.html>. — Заголовок з екрана.

6. Всесвітня доповідь ЮНЕСКО про комунікацію та інформацію в 1999–2000. — <http://www.polpred.com/free/unesco/2.htm>.

7. Проект ООН по глобальному обучению и преподаванию «Школьный Киберавтобус». — <http://www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus>.

8. Декларація в сфері розвитку європейської політики стосовно використання новітніх інформаційних технологій — Портал Ради Європи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ednu.kiev.ua. — Заголовок з екрана.

9. Матеріали конференції Всесвітньої митної організації 2007 з питань Партнерства в галузі митних досліджень та розвитку (PICARD), http://incu.org/conference_2007picard.html.

10. *Hall, Alan*. Global Customs Capacity Building — the WCO Strategy / PICARD Conference, Shanghai, China, 14–16 May 2008, http://www.wcoomd.org/event_picard2008presentation.htm.

11. *Kashubsky, Mikhail*. INCU Questionnaire Responses: This is What We Know / PICARD Conference, Shanghai, China, 14–16 May 2008, http://www.wcoomd.org/event_picard2008presentation.htm.

12. *Widdowson, David*. WCO Recognition of University Customs Curricula / PICARD Conference, Shanghai, China, 14–16 May 2008, http://www.wcoomd.org/event_picard2008presentation.htm

13. *Krastins, Aivars*. Customs education at Riga Technical University / PICARD Conference, Shanghai, China, 14-16 May 2008, http://www.wcoomd.org/event_picard2008presentation.htm

14. *Altemoeller, Frank*. The Master Programme in Customs at the University of Münster / PICARD Conference, Shanghai, China, 14–16 May 2008, http://www.wcoomd.org/event_picard2008presentation.htm

15. Концепція модернізації діяльності митної служби України, затверджена наказом Державної митної служби України від 17.10.08 № 895.

16. *Овчарук О.В.* Концептуальні підходи до застосування технологій відкритої освіти та дистанційного навчання у зарубіжних країнах та їх роль у процесах модернізації освіти. — 2008, <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em1/emg.html>.

17. *Шуневич Б.* Обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання // Вісник Нац. ун-ту «Львів. політ.» — 2003. — № 490. — С. 95–104.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ПРИМЕНЕНИЮ ТЕХНОЛОГИЙ ОТКРЫТОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ТАМОЖЕННИКОВ

Павленко Е.А.

Аннотация

Статья посвящена анализу проблем внедрения открытого образования и дистанционного обучения таможенников в соответствии с международными стандартами, разработанными Всемирной таможенной организацией (далее — ВТамО). В статье описываются также преимущества системы дистанционного обучения ВТамО и представлены дистанционные тематические курсы для таможенников и частного сектора. Приводится общая информация об имплементации в Государственной таможенной службе Украины Профессиональных стандартов ВТамО.

Ключевые слова: дистанционное обучение, E-learning, PICARD, Всемирная таможенная организация (ВТамО), Профессиональные стандарты ВТамО, Всемирный таможенный учебный центр.

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE OPEN EDUCATION TECHNOLOGIES AND DISTANCE LEARNING APPLICATION IN THE SYSTEM OF CUSTOMS OFFICERS PROFESSIONAL EDUCATION

Pavlenko O.

Resume

The article deals with the analysis of the problems of open education and distance learning implementation for customs officers according to the international standards developed by the World Customs Organization (WCO). The prerogatives of distance learning system are described and the distance thematic courses for customs officers and private sector are presented in this article. Also author reveals the general information about the WCO Professional Standards implementation in the State Customs Service of Ukraine.

Keywords: distance learning, E-learning, PICARD, World Customs Organization, WCO Professional Standards, World Customs Centre of Learning.